

УДК 65.011.14

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Кравченко Ю.М., к.е.н., доцент

Державний біотехнологічний університет

Проаналізована роль соціальної відповідальності як засобу подолання суспільних викликів в Україні. Розглянута сутність соціальної відповідальності бізнесу та її роль у розбудові національної економіки, у сприянні вирішенню суспільних проблем на різних етапах становлення етичних поглядів щодо організації бізнесу, як у світі, так і в Україні.

У 2020 р. через швидке поширення територією світу гострої респіраторної хвороби COVID-19 людство відчуло проблему незахищеності та крихкості життя, відсутності стабільності та впевненості у майбутньому в усіх сферах своєї життєдіяльності, значної залежності добробуту людини від зовнішніх чинників.

У такій ситуації саме бізнес має стати тим захисним «щитом», який дозволить людині поступово відчувати себе захищеною від агресивного впливу зовнішнього середовища і на цьому підґрунті досягти максимізації продуктивної віддачі та підвищення якості життя. Реалізувати на практиці цю тезу можливо на основі активізації процесів соціальної відповідальності бізнеса.

Класичне визначення корпоративної соціальної відповідальності наводить Ф. Котлер: «Соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) – це вільний вибір компанії на користь зобов'язання підвищувати добробут суспільства, реалізуючи відповідні підходи до ведення бізнесу і виділяючи корпоративні ресурси» [1].

В останні дев'ять років відбулося три хвилі настільки потужного зовнішнього впливу, які вдарили досить боляче по економіці країни та безпосередньо по функціонуванню суб'єктів господарювання.

Із здобуттям незалежності України вітчизняний бізнес у 90-х роках ХХ століття стикається із безліччю викликів. Передусім, це зміна умов господарювання – перехід від командно-адміністративної економіки до ринкової з усіма пов'язаними із цим трансформаціями – створення бізнесу на засадах приватної власності, вільної конкуренції, вільного ціноутворення. Зрозуміло, що за відсутності можливості ведення бізнесу в умовах командно-адміністративної економіки, адже бізнесом мала право займатися лише держава на засадах планового виробництва та управління, не розвивалися основи менеджменту, відсутніми були поняття комерції, спотвореними розуміння іміджу, репутації та соціальної відповідальності організацій. Імідж, репутація та соціальна відповідальність усіх установ творилися державою на благо держави та партії, а не для окремого індивіда передусім. За часів радянського союзу відбулося нищення інституту приватної власності. Політичний режим СРСР базувався на традиціях позаекономічного примусу з боку авторитарної держави та заборони усіх видів підприємницької діяльності, обмеження свободи індивідуального вибору [2, с. 146].

Третя хвиля кризових явищ стала найбільш руйнівною для економіки України за всі часи її незалежності, так як була викликана повномасштабним військовим нападом росії одночасно зі своєю територією, з території сусідньої білорусі та з окупованих й анексованих у 2014 р. українських земель, який почався 24 лютого 2022 р. Протягом 365 днів війни за підрахунками фахівців Організації об'єднаних націй економіка України відчула прямих збитків на суму понад 135,0 та додаткових збитків на суму близько 290,0 млрд дол. США, переважна більшість яких пов'язана з руйнуваннями міської та критичної інфраструктури, промислових і комунальних об'єктів прифронтових територій країни, мінуванням або забрудненням значних за обсягом територій, а саме таких областей, як Донецька, Харківська, Луганська, Запорізька, Херсонська, Миколаївська, Київська, Сумська та Чернігівська [3, с. 18;].

Війна – це час, який скидає з людей «захисні мундири» і показує хто є хто, хто обирає сторону правди, а хто зла та брехні. Більша частина світу згуртувалася довкола допомоги Україні, а бізнес, який відчуває свою соціальну відповідальність – приймає активну участь та виконує непосильну роль для окремих осіб у фінансуванні та вирішенні різних проблем соціального характеру, які у час війни є великомасштабними. Основна частка світового бізнесу, яка засуджує війну та тероризм, дбає про свою репутацію заявила про вихід із російського ринку. З початку вторгнення в Україну більше 750 компаній оголосили про вихід з росії, але деякі компанії й надалі продовжують працювати на території країни-терористки.

Вітчизняний бізнес також практично із перших днів війни активно включився у нові реалії функціонування і усю свою соціальну відповідальність направив на підтримку ЗСУ, територіальної оборони, лікарень, різних організацій, які допомагають постраждалим, тимчасово переміщеним особам та усіх потребуючим у час повномасштабного вторгнення рф [4].

Прикладів КСВ в Україні можна навести уже сотні. Активно допомагають державі у складні часи війни ІТ-компанії та агрохолдинги, великі торгові мережі й навіть малий бізнес. Особливо варто відзначити АТ “Укрзалізниця”, яка запустила безкоштовні евакуаційні потяги, що забирали людей із територій, де велися активні бойові дії, обладнала вагони для перевезення поранених та інших мало мобільних груп населення. Це яскравий приклад КСВ державної компанії. Соціально-відповідальні підходи не менш важливими можуть виявитись і після завершення війни. Тоді Україна зіткнеться не лише зі зруйнованою інфраструктурою, ай із численними невідкладними гуманітарними проблемами. Якщо інфраструктура буде відбудовуватися переважно за державні кошти, кошти, залучені від інших держав, через репарацію активів країни-агресора та кошти від міжнародних організацій, то до проблеми вирішення /пом'якшення гуманітарних проблем може залучитись і соціально-відповідальний бізнес [5].

У межах КСВ компанії можуть реалізовувати такі заходи:

- робота з персоналом (реалізація освітніх проєктів – навчання і тренінги, створення інклюзивних робочих місць, психологічна підтримка);

- корпоративне волонтерство (залучення на добровільних засадах працівників компанії до різноманітних заходів соціального і екологічного спрямування, наприклад, робота з дітьми – сиротами чи самотніми людьми);
- співпраця з громадами (участь у відбудові соціальної інфраструктури);
- реалізація екологічних ініціатив (наприклад, висаджування дерев, очищення територій від будівельного сміття тощо);
- допомога pro bono (надання професійних послуг добровільно та безоплатно для тих, хто немає коштів для їх оплати);
- благодійна допомога (виділення бізнесом коштів, матеріальної негрошової допомоги чи послуг, інших ресурсів для громади), спонсорство [5].

Соціальна відповідальність держави, підприємств, населення, міжнародних організацій у скрутний час окупаційної війни стала для України та її постраждалих громадян справжнім порятунком. Саме в кризові періоди найгостріше відчувається потреба у соціальній згуртованості, підтримці, людській моралі. Численні приклади соціально-відповідальної поведінки та дій під час війни засвідчують небайдужість і рух у правильному напрямку українського суспільства і світової спільноти загалом.

Список літератури:

1. Котлер Ф., Лі Н. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Пер. з англ. С. Яринич. Київ : Стандарт, 2005. 302 с.
2. Владимир О. М. Вплив історико-політичних, соціо-психологічних та ментальних особливостей на розвиток національної економіки України. Галицький економічний вісник. 2017. Вип.53. Т. 2. С. 138-150. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2017.02.138
3. World Economic Situation and Prospects. 2023. Mid-year update. 21 p. URL: <https://unctad.org/publication/world-economic-situation-and-prospects-2023>.
4. Владимир О. Суспільні виклики та соціальна відповідальність бізнесу у час війни [Електронний ресурс] / Ольга Владимир, Наталія Бажанова // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2022. — Вип. 2 (27). — С. 45-62.
5. Г. В. Миськів, І. І. Пасінович. Сталий розвиток і соціальна відповідальність в умовах війни в Україні. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Серія “Проблеми економіки та управління” Vol. 7, No. 1, 2023 С.21-36.
6. Кравченко Ю.М., Антощенкова В.В. Фактори сталого розвитку економіки аграрного сектору Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Сер. Економічні науки. 2019. Вип. 200. С. 174-183. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdusg_2019_200_20